

POSTANOWIENIE

Dnia 2 grudnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Wojciech Katner (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

w sprawie z urzędu

przy udziale Spółdzielni Mieszkaniowej "N. M." w W. i Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej "N. E." w W.

o zmianę danych w KRS,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 2 grudnia 2010 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania - Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej "N. E." w W.

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 4 listopada 2009 r.,

- 1) oddała skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od uczestnika postępowania - Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej "N. E." w W. na rzecz uczestnika postępowania - Spółdzielni Mieszkaniowej "N. M." w W. kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 6 marca 2009 r. umorzył postępowanie w sprawie wszczętej z urzędu na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym o wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.” w W. z powodu prawomocnego uchylenia uchwały walnego zgromadzenia Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej „N. E.” z dnia 25 kwietnia 1998 r. o podziale tej spółdzielni. Postanowienie to zapadło po wcześniejszym uchyleniu przez Sąd Okręgowy postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 30 maja 2008 r. o wszczęciu z urzędu postępowania i wykreśleniu z Krajowego Rejestru Sądowego Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.” w W.

W ocenie Sądu Rejonowego, prawomocne uchylenie uchwały o podziale spółdzielni nie eliminuje konstytutywnego skutku wynikającego z wpisu do rejestru nowej spółdzielni, wyodrębnionej w wyniku podziału. Nowa spółdzielnia, z chwilą wpisania jej do rejestru, nabyła osobowość prawną i rozpoczęła funkcjonowanie w obrocie prawnym. Jej wykreślenie musi poprzedzać przeprowadzenie postępowania likwidacyjnego, gdyż uchylenie uchwały o podziale należy traktować jako zarejestrowanie spółdzielni z naruszeniem przepisów prawa. W trybie przewidzianym w art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym można wykreślić z tego rejestru jedynie dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa, nie można natomiast wykreślić podmiotu uprzednio wpisanego w tym rejestrze. O ponownym wpisie do rejestru Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.” Sąd orzekł na podstawie art. 694⁷ k.p.c.

Postanowieniem z dnia 4 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację uczestnika postępowania Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej „N. E.” w W. wniesioną od postanowienia Sądu Rejonowego. Sąd Okręgowy uznał za prawidłowe ustalenia faktyczne oraz ocenę prawną Sądu pierwszej instancji. Odnosząc się do zarzutu podniesionego w apelacji uznał dodatkowo, że podstawą wykreślenia z urzędu z rejestru Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.” nie może być art. 24 ust. 4 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, gdyż prowadziłoby to do obejścia przewidzianego prawem spółdzielczym trybu likwidacji spółdzielni.

Od powyższego postanowienia skargę kasacyjną wniósł uczestnik postępowania Spółdzielnia Budowlano - Mieszkaniowa „N. E.” w W.,

który zaskarżył je w całości, opierając ją na podstawie naruszenia prawa materialnego:

- art. 113 § 1 oraz art. 114 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (jedn. tekst Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.) przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, co było wynikiem przyjęcia, że zachodzą przesłanki do otwarcia likwidacji Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.” z siedzibą w W., pomimo braku faktycznych podstaw do przyjęcia, iż te przesłanki występują;
- art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst . Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm.) poprzez dokonanie ponownego wpisu z urzędu danych nieodpowiadających rzeczywistemu stanowi rzeczy, tj. uchylenie wpisu wykreślającego i ponowne wpisanie w rejestrze Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.” z siedzibą w W., pomimo uprawomocnienia się wyroku Sądu Okręgowego uchylającego uchwałę walnego zgromadzenia Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej „N. E.” w W. z dnia 25 kwietnia 1998 r. w przedmiocie podziału spółdzielni.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spółdzielnie mieszkaniowe podlegają szczególnej regulacji prawnej zawartej w ustawie z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (jedn. tekst Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116 ze zm.), w której nie ma jednak przepisów dotyczących likwidacji tych spółdzielni. Ustawa ta normuje jedynie niektóre konsekwencje prawne wynikające z przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego spółdzielni mieszkaniowej (por. art. 16 i art. 17¹⁸ ustawy). Z tego względu, zgodnie z art. 1 ust. 7 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, w zakresie nieuregulowanym w tej ustawie do spółdzielni mieszkaniowych stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (jedn. tekst Dz.U. 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm. – dalej Prawo spółdzielcze), w tym przepisy, zawarte w art. 113 i 114 tej ustawy, dotyczące postępowania likwidacyjnego wobec spółdzielni. Przed wejściem w życie - z dniem 24 kwietnia 2001 r. - ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, nie

było także szczególnych przepisów w Prawie spółdzielczym dotyczących podstaw wszczęcia postępowania likwidacyjnego wobec takich spółdzielni.

Artykuł 113 § 1 Prawa spółdzielczego wymienia okoliczności, których wystąpienie powoduje przejście spółdzielni w stan likwidacji, natomiast art. 114 § 1 określa przyczyny, które mogą stanowić podstawą podjęcia uchwały przez związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona albo – w zw. z art. 259 § 3 Prawa spółdzielczego - przez Krajową Radę Spółdzielczą, gdy spółdzielnia jest niezrzeszona, o postawieniu spółdzielni w stan likwidacji. Według art. 126 § 3 oraz art. 136 Prawa spółdzielczego wykreślenie spółdzielni z rejestru jest ostatnią czynnością podejmowaną przez sąd rejestrowy po zakończeniu, odpowiednio, postępowania likwidacyjnego albo postępowania upadłościowego wobec spółdzielni. Powołane przepisy uzasadniają wniosek, że wykreślenie spółdzielni z Krajowego Rejestru Sądowego jest możliwe w zasadzie po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego albo upadłościowego. Tylko wyjątkowo, w sytuacji określonej w art. 115 Prawa spółdzielczego, może nastąpić wykreślenie spółdzielni z rejestru sądowego bez przeprowadzenia tych postępowań. Według tego przepisu, jeżeli spółdzielnia nie rozpoczęła działalności gospodarczej w ciągu roku od dnia jej zarejestrowania i nie posiada majątku, może ulec wykreśleniu z rejestru na wniosek związku rewizyjnego albo - w związku z art. 259 § 3 Prawa spółdzielczego - Krajowej Rady Spółdzielczej.

W art. 122 oraz 125 Prawa spółdzielczego określono zadania likwidatora, a tym samym pośrednio cele postępowania likwidacyjnego. Najogólniej rzecz ujmując są nimi: zakończenie bieżącej działalności spółdzielni, ściągnięcie należności przysługujących spółdzielni oraz zaspokojenie jej wierzycieli. Realizacja tych celów jest aktualna także wówczas, gdy spółdzielnia została wpisana do rejestru sądowego na podstawie wadliwej uchwały o podziale spółdzielni. Zgodnie z art. 11 § 1 Prawa spółdzielczego z chwilą wpisu spółdzielni do rejestru nabywa ona osobowość prawną. Wpis do rejestru sądowego ma więc charakter konstytutywny. Na wywołanie tego skutku prawnego nie ma wpływu ewentualna wadliwość uchwały o podziale spółdzielni. Również ustanie bytu prawnego spółdzielni jest konsekwencją wykreślenia spółdzielni z rejestru sądowego (por. uzasadnienie uchwał Sądu Najwyższego: z dnia 8 lipca 1992 r.,

III CZP 82/92, OSP 1993, nr 7-8, poz. 151 oraz z dnia 21 sierpnia 1996 r., I PZP 15/96, OSP 1997, nr 5, poz. 103, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1999 r., I CKN 261/98, Lex nr 452824, uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2002 r., I CKN 204/00, Lex nr 55250). Uchylenie przez sąd uchwały organu spółdzielni o podziale spółdzielni nie powoduje więc *ex lege* ustania, powstałej w wyniku podziału, spółdzielni, do czego niezbędne jest wykreślenie spółdzielni z rejestru sądowego.

Od chwili prawomocnego wpisu do rejestru sądowego (wymóg prawomocności obowiązywał od dnia wejścia w życie nieobowiązującego już rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 1995 r. w sprawie sposobu prowadzenia sądowego rejestru spółdzielni, Dz.U. Nr 123, poz. 129) powstała w wyniku podziału, spółdzielnia posiada zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych, może więc występować w obrocie cywilnoprawnym, tj. nabywać prawa i obowiązki. Stosunki prawne, od chwili rejestracji nowopowstałej spółdzielni nie są statyczne, lecz mają charakter dynamiczny. Nowa spółdzielnia może zarówno zbywać posiadany majątek, jak również nabywać prawa majątkowe. Spółdzielnia ta ma własne zobowiązania publicznoprawne. Zmiany mogą dotyczyć także stosunków spółdzielczych. Powyższe konsekwencje, wynikające z wpisu do rejestru sądowego powstałej wskutek podziału spółdzielni, wyłączają możliwość jej wykreślenia z rejestru bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego w razie uchylecia uchwały o podziale spółdzielni. Konieczność przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego uzasadniona jest ochroną uczestników obrotu cywilnoprawnego, którzy w zaufaniu do danych zawartych w rejestrze sądowym weszli w stosunki prawne z powstałą wskutek podziału nową spółdzielnią. Nie istnieje bowiem przepis prawa, który przewidywałby sukcesję prawną spółdzielni, która podlegała podziałowi po nowopowstałej spółdzielni w razie jej wykreślenia z rejestru sądowego. Dlatego spółdzielnia, która podlegała podziałowi nie odpowiada za zobowiązania spółdzielni powstałej w wyniku jej podziału i następnie wykreślonej z rejestru sądowego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 1996 r., I PZP 15/96). W postępowaniu likwidacyjnym wszczętym wobec spółdzielni powstałej w wyniku podziału spółdzielni, powinny natomiast zostać uwzględnione, możliwe - ze względu na

zmienione okoliczności faktyczne i prawne - skutki prawne wynikające z uchylecia uchwały o podziale spółdzielni.

W postanowieniu z dnia 5 maja 2005 r., IV CK 18/2005 (Lex nr 311345) Sąd Najwyższy wykluczył, aby na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym było dopuszczalne wykreślenie podmiotu wpisanego uprzednio do rejestru. Jako istotny argument za określoną wykładnią tego przepisu uznano, że nie może on prowadzić do obchodzenia przewidzianego prawem spółdzielczym trybu likwidacyjnego, nawet w przypadku, gdy po zarejestrowaniu spółdzielni sąd rejestrowy uznał, że uchwała o podziale spółdzielni została podjęta z naruszeniem przepisów ustawy – Prawo spółdzielcze, a więc nie mogła doprowadzić do skutecznego podziału spółdzielni. Wykreślenie spółdzielni z rejestru stanowi zakończenie całego procesu mającego doprowadzić do wyeliminowania z obrotu cywilnoprawnego funkcjonującej w nim wcześniej osoby prawnej. Stanowisko to jest aktualne także wówczas, gdy uchwała organu spółdzielni o podziale spółdzielni zostanie uchylona prawomocnym wyrokiem sądu, który zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c., wiąże strony i sąd, który go wydał, ale także inne sądy. Wyrok ten swoimi skutkami dotyka obie – poprzednią i nowopowstałą – spółdzielnie (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 3 grudnia 1992 r. I ACr 478/92, OSA 1993, Nr 7, poz. 51). Wyrok uchylający uchwałę organu spółdzielni o podziale spółdzielni nie niweczy jednak skutków prawnych wynikających z konstytutywnego wpisu nowopowstałej spółdzielni do rejestru sądowego. Do sytuacji tej ma zastosowanie art. 114 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego, który dotyczy zarejestrowania spółdzielni z naruszeniem prawa. W chwili wydania postanowienia o wpisie do rejestru sądowego – rozpoznanej sprawie - Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.” istniała uchwała walnego zgromadzenia Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej „N. E.” z dnia 25 kwietnia 1998 r. o podziale tej spółdzielni, jednakże prawomocny wyrok Sądu Okręgowego z dnia 7 listopada 2001 r. uchylający tę uchwałę jest skuteczny *ex tunc*, (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2004 r., IV CK 356/02, Lex nr 187166), bowiem uchwała była dotknięta wadą względnej nieważności, co wynikało z konstrukcji art. 42 § 2 Prawa spółdzielczego, w brzmieniu obowiązującym w chwili podjęcia zaskarżonej uchwały. Podstawą wpisu spółdzielni do

rejestrze była więc wadliwa uchwała organu spółdzielni, co odpowiada regulacji zawartej w art. 114 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego.

Z tych przyczyn, mimo że zasadnie podniesiono w skardze kasacyjnej, iż w okolicznościach rozpoznawanej sprawy nie miały zastosowania przepisy art. 113 § 1 oraz art. 114 § 1 pkt 1 Prawa spółdzielczego, aktualne pozostało stanowisko Sądu drugiej instancji, że miał zastosowanie art. 114 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego. Należy przy tym podkreślić, że przepis ten został dodany do Prawa spółdzielczego ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. o zmianie ustawy – Prawo spółdzielcze oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 90, poz. 419) w celu uregulowania sytuacji prawnej spółdzielni wpisanej do rejestru sądowego, gdy ulegał uchyleniu wpis tej spółdzielni. W art. 114 § 1 pkt 2 Prawa spółdzielczego określono, że taki stan nie uzasadnia wykreślenia spółdzielni z rejestru sądowego bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego.

Uwzględniając powyższe za nieuzasadniony należy uznać także zarzut naruszenia art. 24 ust. 4 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Przedmiotem postępowania, wszczętego przez Sąd rejestrowy z urzędu, było wykreślenie z Krajowego Rejestru Sądowego Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.” w W. Sąd rejestrowy nie dysponował dokumentem, który mógłby stanowić podstawę do wykreślenia tej Spółdzielni z rejestru. Ponowny wpis, wykreślonej wcześniej z Krajowego Rejestru Sądowego spółdzielni, był natomiast konsekwencją umorzenia postępowania, w ramach którego dokonano nieprawomocnego wykreślenia z Krajowego Rejestru Sądowego Spółdzielni Mieszkaniowej „N. M.”, które to orzeczenie zostało wcześniej uchylone postanowieniem Sądu odwoławczego.

Z tych przyczyn skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.